DEO OPTIMO MAX.

UNI ET TRINO,

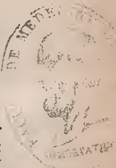
VIRGINI DEI-PARÆ, ET S. LUCÆ,

Orthodoxorum Medicorum Patrono.

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS manè diſcutienda in Scholis Medicorum, die Martis decimo menſis Junii, anno M. DCC. XLIX.

M. JACOBO-FRANCISCO LE CHAT DE LA SOURDIERE, Doctore Medico, Præſide.

An infirmis à morbo viribus reparandis Piſces?

I.

ODEM quo vivimus motu deſtruimur. Præcipites rueremus ad interitum, niſi jugi cordis impulſu attritæ vires ſucco alibili inſtaurarentur. Hinc uſus animantium vegetantiumque reparandæ tuendæque ſanitati neceſſarius: ita ut quæ noſtris ſubjecit imperiis corpora ſummus rerum Opifex, illud ſic in nos dominium exerceant, ut ſine ipſorum ope aut ſanitas illibata, aut vita ipſamet inconcuſſa ſervari nequeat. Dulce quidem jugum, & quod facilè ferant homines, præ multiplici alimentorum varietate, & nativâ quâdam, quæ nos allicit blanditie. Hinc ſæpè in ambiguo eſt, an ad aſſumenda alimenta cogat imperioſa neceſſitas, an potiùs invitet, & alliciat voluptas illecebroſa. Quamvis ſuæ cuique cibo ſint deliciæ, non tamen ingluviei famuletur benigna hæc de quâ loquimur multiplicitas. Alimenta licet diverſa, quæcumque ſint, ſolida, aut liquida, craſſa, tenuia præviâ indigent elaboratione, ut ex variâ heterogeneâque eorum maſsâ conſtans & homogeneus chylus exurgat. Lac ipſum chylo maximè analogum iiſdem ſubjacet legibus, & ut pariat chylum, cum ſuccis in ſtomachum & inteſtina confluis coeat neceſſe eſt. Nec mirum quòd à nutrimento multiplici idem liquor conſletur; omnia quibus vivimus vegetabilia ſunt, ſucci etiam animales ſunt ſucci vegetabiles, qui alterâ quaſi (a) μετεμψυχώσει in alterius animalis naturam tranſmutantur. Huic peragendæ transformationi ideò potiſſimùm tot & tantæ concurrunt potentiæ, ut ſi deglutita vim unius effugiant, alterius actionem experiantur. Hinc primùm in ore triplici ſubiguntur dentium ſerie, & ſalivâ undique confluente imbuuntur. Inchoata ſic diſſolutio in ventriculo ulteriùs elaboratur, in duodeno demùm perficienda. Fruſtrà tamen tot organa æquis ferè agerent viribus, fruſtrà in eundem effectum conſpirarent, niſi propulſus ille chylus in maſſam ſanguinis, repetitâ pulmonum, cordis, & arteriarum actione comprimeretur, elaboraretur, ſepararetur, quò ros nutritius poſſet uſque in abditiſſimos canalium receſſus incuneari! Hinc ſuperatâ venâ axillari pulmonem ſubit in quo regitur pro modulo motuque reſpirationis: maximam minimamve ob preſſionem quam experitur, alternè ſubigitur & reſtituitur. Indè mox irruens quaterno agmine in ſiniſtrum cordis ventriculum, ex uno torculari in alterum committitur, ut certiùs in ſuccum naturæ homogeneum noſtræ compingatur. Nec ſatis eſt hunc toties fractum, diviſum, & ſubactum fuiſſe, craſſioris quid tamen & priſtinæ ſervat indolis, quò infarctis variis canalibus nutritio minùs proſperè ſuccederet. Hinc deglutita, licèt per longos & tortuoſos inteſtinorum anfractus à craſſiori materiâ expurgata, & nonniſi ſummâ naturæ anxietate intrà humores admiſſa, fæces tamen adhuc intrà ſanguinis alveum devehunt, corpori humano infenſiſſimas. Iis rejiciendis ſordibus, millena patent ora ſpiraculorum cutis, quæ ſeroſum,

(a) Haller. inſt. Med. T. 1. p. 327. §. LXXXVII.

& falsum humorem continuis efflant exhalationibus. Hinc etiam renes in utroque latere positi, veluti sentinæ duæ, à liquido crassiori corpus pariter expurgant universum. His auxiliis, & hâc triplici coctione, masticata digeruntur, digesta præparantur, præparataque defæcantur, ut in nostram utiliùs facessant substantiam.

I I.

TRIPLICI huic coctioni favent, aut officiunt, variata digerentis actio & ciborum delectus multiplex. Alimenta inter & vires concoctrices maxima adest, & debet adesse, necessitudo. Illa enim, viribus invitis, non assimilantur; vicissim alimentis crassis, & tenacibus, vires victæ prorsus deficiunt. Valemus ex cibo, ex cibo ægroti jacemus. Multiformis alimentorum series ex animalibus vegetabilibusque depromitur. Fert tantùm auxilium regnum minerale condiendis cibis, hisque vim & energiam conciliandis. Inter vegetantia eminent fruges, olera, fructus, quæ quidem adeò variantur præparatione & condimentis, ut alienam carnium naturam mentiri videantur. Fatendum tamen est, animalium carnes, suaviores escas & salubriores suppeditare, uberiùsque cedere in nutrimentum, quàm alimenta excerpta ex fœcundissimo vegetantium penu. Quorsum animantia tempore, loco, victu inter se discreparent? Cui cresceret granivororum minimorum ingens illa multitudo, si nobis vegetantia sufficerent? Quis jussit singula, singulo elemento separari? ab aliis terram incoli, alia mole conspicua tenuissimo aere suspendi, & quorumdam imperium, quorum numerus propè infinitus est, aquis terminari? Hæc sanè non alium in finem instituta sunt, quàm ut variatis usibus nostris possint accommodari. Quædam sunt texturæ tenuis, & dicantur imbecillioribus, in quibus vis vasorum systaltica & fluidorum actio deficiunt. Altera verò crassa nonnisi robustis committuntur: quibus validè separari & dissolvi quàm facillimè possunt. Ut animantia separatis vivunt locis, sic & succis gaudent dissimilibus. Alia enim sunt granivora, alia plantivora dicta, quæ alimentis vescuntur vegetabilibus, ut pulli, boves, oves, quorum succi nimium laboris ex ventriculo expetunt, ob minimam, quam passi fuerunt, præparationem. Aliorum autem carnes, quæ succis longâ viscerum actione elaboratis vivunt, qualia sunt ea, quæ depascuntur plantivora, non difficilè assimilantur. Non æquè citò restaurant, ac carnes eorum quæ sibi mutuò in prædam exponuntur; ut pisces, quorum infirmiores à fortioribus (*a*) devorantur; quorum tanta est barbaries, ut infantulos vix in lucem editos matres depascantur, tantaque voracitas, ut (*b*) priùs deglutita digerantur, quàm residua in ventriculum detrudantur. Ex iis tamen, quæ animalium carnes amant, alia aliis anteponenda. Plurimorum fibræ rigidiores factæ primam alimentorum coctionem longiùs expostulant; ut plura avium genera, quæ digerentibus potentiis magis resistunt, sed digesta citissimè restaurant. Plurima verò, ut pisces, fibris constant facilè dissolubilibus, quibus primæ coctioni, & succo assimilato, quo cæteris in toto vasorum systemate duabus coctionibus egregiè subministrant. Tot sanè alimenta mera essent gulæ irritamenta, si æqua omnibus concessa fuisset concoquendi potestas. Sed sua cuique inest actio digerenti. Quot homines, tot coctiones diversæ. Variè reguntur rustici, variè urbani; fortes aliter, aliter debiles. Quod juventutis tutamen est, pestis est senectutis. Illud à convalescentibus cane pejus & angue fugiendum, quo sani vivunt incolumes. Juvenibus robustis, fortibus, & rusticis, qui valido habitu, validâ gaudent viscerum vasorumque actione, alimenta prosunt crassa, farinacea, & è plantivoris. Senes verò & debiles, in quibus languent vires, absque energiâ, aliis cibis jam assimilatis & eupeptioribus restaurandi. Sed nullis, quàm convalescentibus, plus confert delectus alimentorum. Fractis longo medicamentorum usu & diætâ eorum viribus, fibris ventriculi & glandularum relaxatis, succi impares fiunt digestioni conficiendæ: dissipati spiritus nequeunt per fibras è cerebro emissas irradiari, quò debitam partibus tensionem communicent.

(a) Aristotel. de Animal. lib. 9. p. 208. It. Rondel. de Piscib. p. 8. Cap VI.

(b) Haller. lib. cit. act. Vent. in Ing

I I I.

IIS omnibus rite peragendis nullos assignaveris cibos aptiores, quàm eos, qui è multiplici piscium specie depromuntur. Quemadmodum enim præstant ad vires citò revocandas vegetantibus animantia, & pisces cæteris animantibus, sic ex iis alia aliis insigni eminent efficacitate; Ut cuique obvium sit salubriores eligere, noxios fugere, triplici sub classe omnes pisces comprehendemus. Alii fluviatiles, alii palustres, alii verò marini nominantur. Qui vitam degunt in paludibus, consentiente Authorum (*a*) judicio, cùm limosis inertibusque aquis victitent, admodum sunt graves & excrementis redundant terreis, quibus chylus crassus elicitur. Nec mirum, aerem spirant pestiferis fœtum va-

(a) Galen. de succ. Bon. & pag. 37. It. N[illegible] Icthyolog. p. 41.

poribus, nullam, aut ferè nullam exercent natationem, cœnosum fœculentumque nutrimentum paſcuntur. Hinc ventriculum gravant, & ſucci ſunt deterioris. Fluviatiles mediæ ſunt qualitatis inter marinos, quibus cedunt, & inter paluſtres, quibus longè ſunt ſalubriores. Ad quos Barbus, Lucius, Trotta, Perca, Salmo referuntur: omnes etiam, qui in fluviis aluntur, non ejuſdem ſunt indolis & ejuſdem virtutis. Præſtantiores ſunt, qui in rapidis fluviis aguntur: ii enim aſſiduis ſuccuſſi undarum verberibus, corpus exercent, aquâ fruuntur purâ, limpidâ, præterfluente. Eorum ſucci magis elaborati cedunt coctioni vel leviſſimæ; qui verò piſces in ſegnibus & tardis fluviis vivunt, mali habentur ſucci, ut Carpio, Gobio, Capito, Anguilla fluviatilis, qui limum redolent & excrementum. Cæteri, qui in rapidis fluviis vagantur, ita ſunt ſalubris indolis & innoxiæ, ut cum marinis qualitate dimicare ferè videantur. Nullus eſt tamen dubitandi locus, quin univerſi piſces marinis cedant ſalubritate. Itu enim, & reditu maris perpetuo jactati, ſucci eorum humidiores ſubiguntur, attenuantur, optimamque indolem adipiſcuntur. Marini piſces quicumque triplicem locum, & nomen triplex ſibi vindicant. Alii littorales, alii ſaxatiles, alii pelagici dicuntur. Illi reperiuntur in Oceano, hi in mari mediterraneo, plurimi utroque delectantur. His omnibus præſtant ſaxatiles; inter aſpera ſaxa, loca devia, rupes, victum quæritant. Ex horum numero Scarus, Metula, Turdus extrahuntur. Hos ſequuntur pelagici, qui profundum mare habitant, qui procelloſo aquilonis ſuccuſſu roborantur, ut Lupus, Mugil, Rhombus. Inter marinos ultimum locum obtinent littorales, qui in terreno & cœnoſo loco nutriuntur. Ejuſmodi ſunt Aurata, Scomber, Draco marinus, quos πλανήτας vocat Hippocrates. Quiſquis fractam à morbo ſanitatem recuperare cupit, ab hâc non deficiat vivendi methodo, piſces pro cibo ſeligat recenſitos: is non modò citò valebit à morbo, ſed futuros morborum eventus tutò præcavebit.

I V.

UT in morbis ſuperandis medicamentum, ſic alimentum in tuendâ ſanitate. Imperfectum ſanè eſſet naturæ opus, ſi, dum tot ſanis ac robuſtis creſcunt alimenta, ſuum quoque imbecillibus deficeret. At ipſis natura paſſim obvios piſces profudit, eoſque ſalubres, & mulplices effecit, ut, datâ occaſione ad eos, citò ac tutò confugere poſſimus. Ovorum, quæ deponuntur numerus, teſtis eſt multiplicitatis. Quòd autem ſalutaris ſint alimoniæ, ſuadet ratio, ſuadent experimenta. Enimverò ut piſces cæteris animantibus cedunt ægritudinibus, viciſſim eadem longè ſuperant ſalubritate. Vidimus enim, ſingula quæque animantia morboſis ſubjici affectibus, dum piſces ferè vivunt abſque ſanitatis detrimento. Non ſunt grandini obnoxii ſicut porci, aut lepores, neque ſcabie infeſtantur, quod ovillo accidit pecori, neque capræ ad inſtar febre corripiuntur. Re enim verâ vivunt alimento eupepto, aſſimilato, undè vitam protrahunt ad ſpatia tam longa, ut plurimi ſint viſi (*a*), qui annos ducentos tranſcenderant. Fruſtrà ex eorum ſalubritate aliquid argumenti deduceres, ſi intereà convaleſcentibus nocerent. Sed multa ſunt, quæ ipſorum uſum ſuadeant, & quæ ex ipſorum eſu vires promittant. A morbo reſtituti indigemus ſanguine mediæ conſiſtentiæ, copioſiori ſpirituum ſecretione, vaſorum majori tenſione, & alimentis coctionis facillimæ, quibus abundè proviſum eſt creatis aquatilibus. Piſces enim licèt torpentibus effœtiſque ſuccis exponantur, cùm texturæ ſint mollis & laxæ, citiùs cedunt viribus agentibus, promptiùs in pultem colliqueſcunt (*b*), & in mucum reſolvuntur. Levi motu externo agente, franguntur in friabilia fruſtula, quibus facilis eorum diſſolutio evincitur: ſic & eamdem probat corporis accretio, quæ (*c*) celerrimè abſolvitur. Tanta in eis fibrarum mollities! Nativa eorumdem animalium humiditas novum utilitatis ſubminiſtrat argumentum. Longo enim morborum tractu deſſicatus ſanguis, indolis eſſet lentioris, ſi non reficeretur blando quodam rore, quo præteritum, fluiditatem inter & ſpiſſitudinem, recuperare poſſet æquilibrium. Quod egregiè peragitur piſcibus (*d*) abundè ſuppeditatis portiunculis aquoſis, quibus ſeparantur moleculæ ſanguinis, à contactu mutuo præpediuntur, quò in vaſis rotari & provolvi faciliùs poſſint. Aliunde ex Chimiâ evictum habemus, corpore mucido animalia nutriri, & quò plus eſt in corporibus mucoris, eò copioſiorem fieri nutritionem. Jam probavimus, piſces omnes ferè omnino in mucum reſolvi: hinc mirum in modum nutriunt: hinc poſt morbum exhauſtæ vires, penitùſque diſſipati ſpiritus, feliciùs citiùſque reparantur. Ex hâc promptiſſimâ nutritione non minor exurgit utilitas. Nam depleta priùs vaſa replentur, atona elaſtica fiunt, relaxata tenduntur. Hinc contrahuntur oſtia glandularum nimis patefacta, & hiantia nimis oſcula ductuum ſecernentium. Hinc majori vi pelluntur humores, ſubiguntur, attenuantur, & reſtitutâ fibra-

(*a*) Ariſtot. lib. 8. p. 202. It Gont. exer. Hygi. p. 376.

(*b*) Haller. Act. Ventr. in Ing.

(*c*) Rondel. lib VIII. p. 239. Item Plin. lib. 9. c. 15. de Hiſt. Animal.

(*d*) Galen. de Alim. Fac. lib. 2. p. 30.

rum debitâ tensione, functionum restituitur ordo integerrimus. Sententiæ nostræ favet & suffragatur Piscium victus : ex quo inferre pronum est, eosdem partibus carere excrementitiis, & spiritibus scatere uberrimis. Ast parvî facienda foret ratio, nî constans suffragaretur experimentum. Piscium esum censuit optimum Plutarchus (e) hosque facilè digeri & concoqui existimavit. Hanc opinionem propugnavit Galenus (f), dicendo, otiosis, senibus, imbecillis, imò ægrotis alimentum à piscibus suppeditari commodissimum, tutissimum. In hanc etiam descendunt Simeon Sethi, lib. de alimentorum Facult. & (g) Oribazius, quibus celebres Medici assentiuntur (h); qui quidem omnes pisces conferre hominibus non robustis, & à morbo convalescentibus, arbitrati sunt. Cur huic astruendæ opinioni plurimorum suffragia recolligam, cùm Galenus, lib. de Alim. facult. & Medicorum princeps Hippocrates in morbis mulierum, in internis affectionibus, ægrotantes piscibus alere non dubitaverint? Quod autem cuncti ex Medici præscripto fecerunt, illud absque eorum jussu non una gens experta fuit. Plurimi enim sunt Asiæ populi (i), qui sani vel ægrotantes piscibus vescuntur, & qui aut saluberrimâ vitâ fruuntur, aut morbis afflicti citò curantur. Nunc ratione multiplici, experimento securo, constanti, observatione factâ exploratum habemus, ut caro bovilla confert robustis, ita pisces, imbecillibus esse idoneos.

(e) Sympos. IV. Quæst. IV.

(f) Loc. Cit. lib. 3. cap. XXIX.

(g) Synops. lib. 4. cap. XIII.

(h) Sennert. in Conval. Diet. T. II. pag. 107.

(i) Petr. Bellon. lib. 1. observ.

V.

ASSIGNATO hominibus à morbo recreatis certo alimentorum genere, piscium species debent assignari. Iis non sunt omnis speciei pisces indiscriminatim offerendi. Qui oleo turgent multo, quales Anguilla, Mustela marina, Salmo fluviatilis, aliique hujus generis, à mensâ convalescentium prorsus ejiciendi. Illi etiam, qui ultimis temporibus recreationis ab ægritudine prodessent, primis nocerent. Eos primò mensæ apponi jubeas, quorum ferè nulla est fibrarum cohæsio : qui vix deglutiti in succum levem diffluunt, qualis est Callarias : secundò Perca, lota ventriculum recreent : tertiò Luciolus famem depellat. Quartam tantummodo mensam decoret Guttata Truta, ut tandem assueto per cibos validiores concoquere ventriculo carnem pulli minoris elixi ingeri sinas. Vix tamen ex eo ciborum delectu aliquid perciperet emolumenti recreatus à morbo, si arte coquinariâ præscripti pisces naturam suam exuerent, induerentque alienam humano generi noxiam. Hâc enim arte teterrimâ sæpe melioris succi adulterantur cibi, & genuinâ suâ indole defraudati, minùs attentos in summos errores deduxere. Sic ex assumptis piscibus deuri fauces, molestamque sitis sensationem percipi retulit Rhasis (a). Duplex est piscium parandorum modus. Simplex unus, simplicior alter : vel aquâ, pauco sale marino, herbisque quibusdam aromaticis condita coquantur, vel frixi mensæ apponantur; post hanc vel illam coctionem, detrahatur cutis, ne debilem offendat ventriculum. Cave, cum Cornelio Celso (b), mollem, friabilemque piscium texturam arguas, eosque ideò faciliùs putrescere autumes, quòd minùs eorum sibi mutuò fibræ cohæreant. Ut dissolvantur alimenta, putrescant necesse. Putrefactio quæ fit in ventriculo citior, quæ in intestinis peragitur. Quò firmior alimentorum cohæsio, eò dissociatio tardior, longior in ventriculo mora, laboriosior digestio, ibi putrefactio certior. Unde ructus illi nidore ad ovos incubatos accedentes. Non firmiore stant talo illius Angli (c) verba, qui pisces minùs facilè humoribus nostris assimilari censet quàm terræ incolas : sententiamque suam malè stabilitam funditùs evertit ratiocinando. Censet enim illud fieri ex eò quòd pisces nutriantur piscibus : quasi verò quò plus alimenta præparationis subirent, eò difficiliùs concoquerentur. Nonne arguunt eorumdem innoxiam indolem millenæ, quas subeunt variis in piscium ventriculis agitationes, quæ sunt totidem veluti filtra, per quæ transeunt, ut defæcentur citiùsque restaurent? Cùm ad probandam opinionem nostram mutuas sibi vires conferant experimentum & ratio, cogit nos necessitas, hanc ex præmissis eruere conclusionem :

(a) Lib. 3. ad Almansf. cap. XVI.

(b) Lib. 2. cap. XXI.

(c) Cheyne. Regl. S. la Sant. p. 37.

Ergò infirmis à morbo viribus reparandis Pisces.

Proponebat Parisiis, CAROLUS-AUGUSTINUS VANDERMONDE, Macacæus apud Sinas, Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus, A.R.S.H. 1749, à sextâ ad meridiem.

Typis QUILLAU, Universitatis & Facultatis Medicinæ Typographi, 1749.